

Saimi Korhonen

Naisten homoseksuaalisuuden käsittely
The American Journal of Urology and Sexology -lehdessä
vuosina 1912–1920

Kandidaatintutkielma
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	3
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
2.1	ALKUPERÄISLÄHTEEN ESITTELY JA AINEISTON RAJAUS.....	3
2.2	TUKILÄHTEET – TUTKIMUSKENTÄN AVAUS.....	5
2.3	TUTKIMUSNÄKÖKULMAT JA METODIT	7
2.4	KÄYTTÄMÄNI TERMISTÖ	8
3	LÄÄKETIETEEN NÄKÖKULMA NAISTEN HOMOSEKSUAALISUUTEEN YHDYSVALLOISSA	11
4	DEGENERAATIOIDEOLOGIA JA YHDYSVALTOJEN ROTUHYGIEENISET TOIMET	14
4.1	DEGENERAATIO-OPIN ILMENEMINEN	17
4.2	NAISTEN EMANSIPAATION YHDISTÄMINEN HOMOUTEEN	21
5	HOMOSEKSUAALISTEN NAISTEN OLETETTU MASKULIINISUUS	22
5.1	MASKULIININEN ULKONÄKÖ JA KÄYTTÄYTYMINEN.....	23
5.2	LAPSUUDEN MERKITYS JA SEKSUAALISET TOIMINTAMALLIT.....	25
6	PÄÄTÄNTÖ	26
	LÄHDELUETTELO	28
	ALKUPERÄISLÄHTEET	28
	TUTKIMUSKIRJALLISUUS	29

1 Johdanto

Tarkastelen kandidaatintutkielmassani homoseksuaalisten naisten käsittelyä ja selittämistä lehdessä *The American Journal of Urology / The American Journal of Urology and Sexology* (tästä lähtien viitataan lehteen tiivistyksellä *TAJOUAS*) vuosina 1912–1920.

Olen asettanut itselleni kaksi päätutkimuskysymystä: 1) Millaisia merkityksiä ja selityksiä naisten homoseksuaaliselle käyttäytymiselle annettiin 1912–1920 julkaistuissa volyymeissa *The American Journal of Urology / The American Journal of Urology and Sexology* -lehdessä? ja 2) Millaisia oireita ja piirteitä naisten homoseksuaalisuudelle määriteltiin lehden teksteissä?

Aloitan tutkielmani avaamalla alkuperäislähdettäni ja tutkimusaineistoani. Tämän jälkeen teen lyhyet katsaukset näkökulmiini ja metodeihini sekä termistöön, jota käytän tekstissäni. Siirryn sitten käsittelemään lääketieteen mielikuvaa homoseksuaalisista naisista yleisesti, ja sitten tarkemmin eugeniikan eli degeneraatioteorian ja maskuliinisuuden näkökulmista. Uskomukset homoseksuaalisten naisten degeneroituneisuudesta eli henkisestä ja geeniperäisestä rappeutuneisuudesta, sekä heidän luontaisesta maskuliinisuudestaan olivat journalin artikkeleissa keskeisessä asemassa. Päätän tutkielmani tiiviillä yhteenvedolla analyysistani ja sen tuloksista.

2 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa käyttämäni alkuperäislähteen ja aineiston. Luon katsauksen tutkimuskirjallisuuteeni ja aiempaan tutkimukseen, jota aiheestani on tehty. Selitän sitten käyttämiäni metodeita ja mistä näkökulmista lähestyn lähteitäni. Lopuksi avaan termistöä, jota käytän tutkimuksessani ja miksi olen päättänyt käyttää lesbonaisista puhuttaessa juuri kyseisiä termejä.

2.1 Alkuperäislähteen esittely ja aineiston rajaus

TAJOUAS on lääketieteellinen urologiaan ja seksologiaan keskittynyt journali, joka sisältää artikkeleita sekä muita tekstejä, esimerkiksi kirjasynopsiksia ja mielipidetekstejä. Urologia on virtsanerityselimistön hoitoon ja kirurgiaan erikoistunut lääketieteellinen ala, kun taas seksologia on ihmisen seksuaalisuuden eri aspektoja tutkiva ala. Käsittelemistäni volyymeista 8–9 julkaistiin nimellä *The American Journal of Urology* – vaikka seksologiaa ei ole vielä nostettu lehden nimeen urologian rinnalle,

sisältävät volyymit seksuaalisuutta käsitteleviä artikkeleita. Vuonna 1915 volyymissa 11 nimi vaihtui ja säilyi samana aina viimeiseen käsittelemääni volyymiin – numeroon 16 – asti. Minulle on epäselvää, minä vuosina journalia tarkalleen julkaistiin, mutta esimerkiksi Kathy Peissin ja Christina Simmonsinkin toimittaman teoksen *Passion and Power: Sexuality in History (Critical Perspectives on the Past)* mukaan lehti ilmestyi vuosina 1904–1922.¹ Keskityn kandidaatintutkielmassani lehden volyymeihin 8–16 jotka ilmestyivät 1912–1920, eli ensimmäisen maailmansodan molemmin puolin. Sodan vaikutukset näkyvät volyymeissa, esimerkiksi artikkelien teemoissa, mutta en tule keskittymään sotaan tarkemmin. Otan sen tapahtumat ja vaikutukset huomioon tutkimuksessani tarpeen mukaan.

Tutkimuksessani tarkastelen lähes kokonaista vuosikymmentä, koska aihettani käsitteleviä tekstejä on lehdissä suhteellisen vähän. Homoseksuaalisuutta ja muunlaisia ”epänormaaleiksi” määriteltyjä seksuaalisuuden muotoja käsitellään jonkin verran, mutta spesifisti ei-heteroseksuaalisia naisia käsitellään harvoin. Homoseksuaalisten naisten tutkiminen oli 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa huomattavasti harvinaisempaa kuin mieshomoseksuaalien² – ei siis ole ihme, että naisia käsitellään lehdessä vähemmän. Löysin käsittelemäni artikkelit käymällä kaikkien volyymien sisällysluettelot tarkasti läpi ja poimimalla otsikkojen perusteella artikkelit, jotka liittyvät aiheeseeni. Kävin myös kaikki volyymit läpi etsimällä tiettyjä sanoja – hakusanojani olivat muun muassa *invert*, *inversion*, *lesbian*, *tribadism*, *sapphism*, *homosexual* ja *homosexuality*. Volyymeissä 11–16³ sapphism mainitaan neljä kertaa, tribadism kolme kertaa, inversion tai invert 55 kertaa, lesbian 12 kertaa ja homosexual tai homosexuality 77 kertaa. Artikkeleita oli sopivasti kandidaatintyötäni varten, mutta ottaen huomioon volyymien laajuuden voi todeta, ettei homoseksuaalisuutta tutkittu kovinkaan usein. Saatuaani kokoon niin suuren määrän homoseksuaalisuutta käsitteleviä artikkeleita kuin pystyin, rajasin aineistoni lähinnä naishomoseksuaaleja koskettaviin teksteihin. Tutkimukseni rakentui noin 21 yhden artikkelin/tekstin varaan. Jotkut käsittelemäni tekstit puhuvat niin miehistä kuin naisistakin, mutta olen koettanut pysytellä tiiviisti naisten tutkimuksen parissa – käsittelen homoseksuaalisia miehiä tarpeen tullen.

En tule ottamaan tutkimuksessani kantaa journalin artikkelien ja tekstien sisältöjen laatuun, korrektiuteen tai niiden välittämän tiedon todenmukaisuuteen. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten naisten homoseksuaalisuudesta kirjoitettiin ja miten nämä kirjoitukset sitoutuvat aikakauden

¹ Peiss & Simmons 1989, 109.

² Tamagne 2006, 168.

³ En pystynyt ottamaan volyymeja 8 ja 9 huomioon laskutoimituksessani, koska alkaessani suorittamaan laskutoimitusta volyymit 8–9 eivät olleet enää näkyvillä sivustolla, enkä siten saanut otettua niitä mukaan. Koen saamieni tulosten olevan kuitenkin suuntaa-antavia, koska pystyin ottamaan mukaan suurimman osan volyymeista.

laajempaan lääketieteelliseen kontekstiin. Lähdeaineistoni ajatusten laadulla tai todenperäisyydellä ei siis ole väliä – ne ovat aikansa kontekstin tuotteita ja tutkin niitä sellaisina. En myöskään pyri luomaan kattavaa kuvaa laajasta lääketieteellisestä kontekstista, vaan keskityn yksittäiseen journaliin.

2.2 Tukilähteet – tutkimuskentän avaus

Homoseksuaalisia miehiä on tutkittu enemmän kuin lesbonaisia. Tutkimuksellani on tieteellisestä ja yhteiskunnallista painoarvoa, sillä se lisää tietoa naisten homoseksuaalisuutta käsittelevästä lääketieteen historiasta. Tutkimukseni havainnollistaa, kuinka tieteellinen ja näennäisesti objektiivinen tutkimus on tullut voimakkaasti sukupuolta koskevien stereotyyppien ja aikansa käsitysten ohjaimaksi.

Miehiä on pystytty tutkimaan enemmän esimerkiksi sen takia, että heidän elämänsä on ollut laajalaisempaa, julkisempaa ja avoimempaa, kun taas naiset joutuivat elämään pienemmissä piireissä, suljettuna ulos julkisesta keskustelusta ja työnteosta.⁴ Lesbojen historiaa on pidetty eräänlaisena naisten historian tutkimuksen vähemmän huomioituna vesana.⁵ Tietynlaiset lesbot ovat myös jääneet tutkimuksessa varjoon: esimerkiksi ei-valkoisten, rodullistettujen lesbojen sekä työväenluokan homoseksuaalisten naisten laajamittainen moderni tutkimus on vielä kohtuullisen tuoretta.⁶ Käsitellen homoseksuaalisia naisia koskevan tutkimuksen vähäisyyttä tarkemmin luvussa 3.

Naisten homoseksuaalisuudesta 1900-luvun alussa ovat kirjoittaneet monien eri alojen ekspertit. Tutkimuskirjallisuuteni sisältää historian tutkijoiden tekstejä mutta myös sosiologisesta, feministisestä ja lääketieteellisestä näkökulmasta kirjoitettuja kirjoja ja artikkeleita. Kaikkia lähteitäni kuitenkin yhdistää lääketieteellinen punainen lanka: kaikki tutkijat pohtivat, miten naisten homoseksuaalisuutta käsiteltiin medikaalisessa kontekstissa. Medikaalisella kontekstilla tarkoitan lääketieteen alan piiriä, tutkimusta ja keskustelua.

Naisten homoseksuaalisuuden käsittelyä ja ymmärtämistä olen lähtenyt selvittämään niin seksuaalisuutta laajalti käsittelevien teosten kuin erityistutkimustenkin kautta. Yleiskuvaa aikakauden suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen tarjoaa Robert Aldrichin – australialaisen historioitsijan, joka on keskittynyt urallaan muun muassa seksuaalivähemmistöjen historiaan – toimittama, vuonna 2006

⁴ Vicinus 2012, 582.

⁵ Vicinus 2012, 589.

⁶ Vicinus 2012, 580.

julkaistu teos *Rakkaus samaan sukupuoleen: Homoseksuaalisuuden historia*⁷. Vuonna 2020 julkaistu *The Routledge History of American Sexuality*⁸ puolestaan tarjoaa tuoreempaa tutkimusta seksuaalisuudesta ja siihen suhtautumisesta Yhdysvalloissa viime vuosisatojen aikana.

Suomeksi on tehty vain vähän tutkimusta 1900-luvun alun Yhdysvaltojen lääketieteen edustajien suhtautumisesta homoseksuaalisiin naisiin. Suomalaisia julkaisuja maamme omasta lääketieteellisestä seksuaalisuushistoriasta kuitenkin löytyy – esimerkiksi Olli Stålströmin väitöskirja *Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu* vuodelta 1997 käsittelee homouden historiaa Suomessa.⁹ Inga Sauranen on kirjoittanut vuonna 2020 Jyväskylän yliopistossa kandidaatintutkielman *Vedä käteen, Asser Stenbäck – Ei-toivotun seksuaalisuuden psykiatrissa määrittelyä sodanjälkeisessä Suomessa*, jossa hän käsittelee homoseksuaalisuutta spesifisti mielenterveysnäkökulmasta.¹⁰ Homoseksuaalisuuden sairausleiman poistamista käsittelee myös Julius Juutistenaho vuoden 2016 pro gradu -tutkielmassaan ”*Suomen kansa kuolee sukupuuttoon, kun miehet ovat keskenään.*”: *Seksuaalivähemmistöjä käsittelevät lehtikirjoitukset homoseksuaalisuuden dekriminointiprosessin aikana vuosina 1970–1971 sekä sairausluokituksen poistamisen yhteydessä vuosina 1979–1981.*¹¹ Suomalaisen tutkimuksen rajallisuuden vuoksi olen tutkielmassani nojannut lähinnä ei-suomenkieliseen tutkimuskirjallisuuteen.

Eugeniikkaa ja degeneraatioteoriaa käsittelevät teokseni ovat lähinnä historioitsijoiden tutkimuksia. Osa teoksista, kuten Isakssonin ja Jokisalón *Kallomittajia ja skinejä: Rasismien aatehistoriaa* on yleisteoksia, jotka käsittelevät rasismia eri ilmiöitä laajemmin, kun taas osa on rajatumppia teoksia, jotka keskittyvät spesifisti Yhdysvaltojen eugeeniseen historiaan. Hyödynsin muun muassa Mark S. Largentin teosta *Breeding Contempt: The History of Coerced Sterilization in the United States*¹², Margaret Gibsonin artikkelia *The Masculine Degenerate: American Doctors' Portrayals of Lesbian Intellect, 1880–1949*¹³ ja Paul Lombardon tekstiä ”Introduction – Looking Back at Eugenics” hänen toimittamastaan teoksesta *A Century of Eugenics in America: From the Indiana Experiment to the Human Genome Era*.¹⁴

⁷ Aldrich 2006.

⁸ Murphy, Ruiz & Serlin 2020.

⁹ Stålström 1997.

¹⁰ Sauranen 2020.

¹¹ Juutistenaho 2016.

¹² Largent 2008.

¹³ Gibson 1998.

¹⁴ Lombardo 2011.

2.3 Tutkimusnäkökulmat ja metodit

Kandidaatintutkielmani asettuu lääketieteen historian ja seksuaalisuuden historian tutkimuskentille. Käsittelen 1900-luvun alun mielikuvia ja olettamuksia ihmisen seksuaalisuudesta lääketieteellisestä näkökulmasta keskittyen aikalaistohtorien ja muiden asiantuntijoiden näkökulmiin ja ajatuksiin. Tutkimukseni asettuu myös sukupuolentutkimuksen kentälle. Seksologia on tutkimusalana läsnä tutkimuksessani – monet joulaleihin kirjoittaneista ihmisistä ovat seksologian tuntijoita – mutta en nojaa moderneihin seksologian teksteihin tai ajatuksiin. Seksologia on monitahoinen ala, jossa nivoutuu yhteen eri tutkimusperinteitä: seksologia sisältää esimerkiksi psykologian, biologian sekä lääketieteen tutkimusta.¹⁵ Käsittelen seksologiaa 1900-luvun alun kontekstissa ja pidän tutkimuksessani kiinni lääketieteellisestä näkökulmasta.

Tutkimukseni on kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kvalitatiiviselle tutkimukselle olennaista on pyrkiä ymmärtämään ilmiöitä ja niiden merkityksiä aikalaisväestölle sekä eri tapoja, joilla aikalaiset mielsivät ja selittivät ne.¹⁶ Tyypillistä kvalitatiiviselle tutkimukselle on myös se, että tutkija itse tekee kaiken pohdinnan ja analysoinnin¹⁷ ja tulkitsee aktiivisesti alkuperäislähteitään.¹⁸ Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena ei ole niinkään laajamittaisten tulosten saaminen vaan tietyn asian ja ilmiön syvälinen ymmärtäminen ja kuvaaminen.¹⁹ Tutkielmani tavoitteena on luoda tarkka kuva siitä miten kohdeaikakauteni suhtautuminen naisten homoseksuaalisuuteen ilmenee alkuperäislähteessäni. Olen myös kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan analysoinut aineistoani ilman hypoteeseja tai olettamuksia, muodostaen havaintoni aineistoni pohjalta.²⁰ Kvalitatiivisen tutkimuksen perinteisistä keinoista hyödynnän muun muassa alkuperäislähteen tarkkaa lukemista ja vertailua: poimin teksteistä usein toistuvia ilmiöitä ja termejä²¹, joita pohdin tarkemmin tutkimuskirjallisuuteeni nojaten.

Olen myös tutkielmaa kirjoittaessani perehtynyt Ruth Wodakin kriittistä diskurssianalyysia (*Critical Discourse Analysis*) koskeviin ajatuksiin. Kriittinen diskurssianalyysi keskittyy paljolti marginalisoidujen ryhmien tutkimiseen erinäisten diskurssien kautta ja avaamaan miten keskustelun, kirjoitusten ja muun kommunikaation kautta ylläpidetään yhteiskunnan epätasa-arvoisia rakenteita, kuten

¹⁵ Stein 2020, 327.

¹⁶ Grenier & Merriam 2019, 4.

¹⁷ Grenier & Merriam 2019, 6.

¹⁸ Cooper & White 2012, 6–7.

¹⁹ Cooper & White 2012, 7.

²⁰ Grenier & Merriam 2019, 6.

²¹ Grenier & Merriam 2019, 7.

esimerkiksi antisemitismiä²² tai vaikkapa homofobiaa. En ole varsinaisesti tehnyt tutkimustani tämän teorian näkökulmasta tai sen ideoita noudattaen, mutta olen hyödyntänyt joitain Wodakin esittämiä ajatuksia ja tutkimuskeinoja. Olen esimerkiksi tarkastellut alkuperäislähteessäni käytettävää kieltä ja termistöä²³ ja pyrkinyt välttämään alkuperäisaineistoni tulkittamista modernista näkökulmasta ja lukemieni tekstien moralisoimista. Kriittinen diskurssianalyysi -teoria painottaa historiallisten tekstien tulkittamista niiden oman historiallisen kontekstin näkökulmasta.²⁴ Tavoitteenani on myös ollut antaa kattava kuva aiheestani ja tulkita lähteitäni vailla hypoteeseja tai oletuksia. Pyrin rakentamaan autenttisen kuvan lehden kirjoituksista ottamalla Wodakin teorian kannustamana huomioon kaikenlaiset ilmiöt ja ajatukset, joita lehdessä esitetään eikä vain niitä, jotka sopivat oletuksiini tai omiin mielipiteisiini.²⁵

Wodak on korostanut kriittisestä diskurssianalyysistä kirjoittaessaan muun muassa sitä, keiden äänet pääsevät kuuluviin jostain aiheesta puhuttaessa ja mistä näkökulmasta ajatuksia ja ideoita jaetaan.²⁶ Tutkimuskohteessani ääneen pääsevät lääketieteelliset ajattelijat ja asiantuntijat, eivät homoseksuaaliset ihmiset itse. Löysin käsittelemistäni volyymeista vain yhden tekstin, jonka kirjoittaja on homoseksuaalinen mies. Volyymissa 15 (1919) julkaistussa kirjeessä ”A Plea From an Invert” mies – joka on signeerannut kirjeensä ”Homo” – kuvaa epätoivoaan ja kurjaa tilannettaan, jossa häntä pidetään alhaisena ja paheellisena, vaikka hän on koulutettu ja älykäs mies. Mies kysyy kirjeessään esimerkiksi: ”If I love and respect a friend and he loves me, is it not as pure a marriage as between a man and a woman; and far more equal?”.²⁷ Miehen teksti on koskettava vetoamus, avunpyyntö ja sisällöltään räikeästi muista journalin teksteistä eroava. Homo-miehen teksti on kuitenkin vain harvinainen, yksittäinen esimerkki muutoin eksperttien ja asiantuntijoiden kynästä syntyneiden tekstien seassa. Valta määrittellä, puhua ja jakaa tietoa homoseksuaalisuudesta ei ole homoseksuaaleilla itsellään, vaan heitä tutkineilla ihmisillä.

2.4 Käyttämäni termistö

TAJOUAS-lehdessä ei-heteroseksuaalisesti tunteviin ja käyttäytyviin ihmisiin viitataan monin eri termein. Douglas McMurtrie esimerkiksi viittaa volyymissa 9 (1913) julkaistussa artikkelissaan

²² Reisigl & Wodak 2015, 1.

²³ Reisigl & Wodak 2015, 1

²⁴ Reisigl & Wodak 2015, 2.

²⁵ Meyer & Wodak 2015, 11.

²⁶ Reisigl & Wodak 2015, 12.

²⁷ Homo (*TAJOUAS*) 1919, 336.s

”Principles of Homosexuality and Sexual Inversion in the Female” käsittelemiensä naisten välisiin suhteisiin ja tunteisiin termeillä inversion, sapphism ja tribadism.²⁸ Myös termejä lesbian ja homosexual käytettiin. Avasin luvussa 2.1 kuinka usein tietyt termit esiintyvät. Tärkeää on huomata, että vaikka lesbonaisille oli omia termejä, käytettiin heistä silti useimmiten yleistermejä, kuten homosexual tai invert, kuten miehistäkin.

Inversio tai *seksuaalinen inversio* – lehdessä homosexual/homosexuality -termien ohella eniten ei-heteroseksuaalisesti tuntevista käytetty termi – tarkoittaa ajatusta siitä, että ihminen, joka tuntee homoseksuaalisesti, omaa mielentilan, joka kuuluisi tosiasiasa vastakkaisen sukupuolen²⁹ edustajalle. Ajateltiin siis, että invertit kuuluvat eri sukupuoleen kuin mihin olivat syntyneet ja he käyttäytyvät toiselle sukupuolelle ominaisesti.³⁰ Esimerkiksi McMurtrie toteaa: ”It is true inversion indeed, when from a psychosexual standpoint the woman can assume the masculine attitude while the man assumes the feminine”.³¹ Invertit eivät sopineet aikansa heteronormatiivisiin³² sukupuolirooleihin, joten heidän kuviteltiin olevan ikään kuin toisen sukupuolen edustajia vääränlaisessa ruumiissa. Inversion uskottiin voivan olla paitsi synnynnäistä myös hankittua: jos henkilö oli luonteeltaan paheellinen tai tuli vietelleyksi, saattoi hänestä tulla myöhemmällä iällä invertti.³³ McMurtrie avaa ajatuksiaan inversion eri tyypeistä volyymin 9 (1913) artikkelissa ”Principles of Homosexuality and Sexual Inversion in the Female”: hän kuvaa synnynnäistä, luonnollista inversiota ja vertaa sitä opittuun tai hankittuun inversioon, jota ilmenee esimerkiksi tiloissa, joissa ihmisen ainut keino toteuttaa seksuaalisia halujaan on kääntä samantyyppisen sukupuolen edustajan puoleen (esimerkiksi naisvankilat).³⁴ Sappholaisuus viittaa 500-luvulla eaa. syntyneeseen kreikkalaiseen, Lesbos-saarella eläneeseen kuuluisaan naisrunoilija Sapphoon, joka kirjoitti tyttöjen kauneudesta, naistenvälisestä rakkaudesta ja omista tunteistaan ympärillään eläneitä naisia ja tyttöjä kohtaan.³⁵ Tribadismilla puolestaan viitataan kahden naisen väliseen seksuaaliseen kanssakäymiseen, jossa toinen nainen, *tribadi*, käyttää sukuelimiään työntyäkseen toisen naisen sisään tai hangatakseen itseään tätä vasten mielihyvän toivossa.³⁶

²⁸ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 146–147.

²⁹ Tiedostan termin ”vastakkainen sukupuoli” olevan kyseenalainen sukupuolen moninaisuuden huomioon ottaen, mutta käytän tätä termiä, koska sitä käytetään lähteessä johon viitataan.

³⁰ Beemyn 2006, 162–163.

³¹ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1993, 39.

³² Heteronormatiivisuus tarkoittaa oletusta kahdesta sukupuolesta (mies ja nainen) sekä oletusta, jonka mukaan heteroseksuaalisuus on normaalia ja toivottavaa. Ei-heteroseksuaalisuus ja sukupuolen moninaisuus ovat heteronormatiivista ajattelumallia ja yhteiskuntaa horjuttavia asioita. (Ruiz 2020, 245).

³³ Tamagne 2006, 168.

³⁴ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 152.

³⁵ Hupperts 2006, 47.

³⁶ Gowing 2006, 127.

Journaalissa käytetään myös usein negatiivissävytteisiä termejä homoseksuaalisesti tuntevista. Esimerkiksi volyymissa 12 (1916) lehden päätoimittaja William J. Robinson viittaa homoseksuaalisesti tunteviin ihmisiin *pervoina* (*pervert*) ja *degeneroituneina* (*degenerates*). Robinsonin käyttämä pervo-termi käsittää myös sadistit, masokistit, nymfomaanit ja eläimiin sekaantujat.³⁷ Puhuessaan degeneroituneista ihmisistä Robinson viittaa 1900-luvulla vallinneeseen uskomukseen siitä, että ihmislaji oli vaarassa tuhoutua, koska osa ihmisistä oli moraalisesti ja fyysisesti huonoja ja rappeutuneita eli degeneroituneita.³⁸ Käsittelen ajatuksia degeneraatiosta enemmän luvussa 4, jossa pohdin miten eugeniikka- ja degeneraatioteoriat näkyvät käsittelemissäni artikkeleissa ja teksteissä *TAJOUAS*-lehdessä.

Käytän tutkielmassani moderneja termejä puhuessani lehden käsittelemistä naisista – tulen siis viitataamaan heihin termeillä *lesbo* tai *homoseksuaalinen nainen*. Vaikka käyttämiäni termejä käytetään myös päälähteeni artikkeleissa ja teksteissä, on tärkeää huomioida, kuinka termien merkitys on muuttunut historian kuluessa. Termi *lesbo* alkoi vakiintua akateemiseen maailmaan 1800-luvulla³⁹ ja yleiseen käyttöön vasta 1960-luvulla.⁴⁰ Tätä ennen, ainakin 900-luvulta lähtien, lesbo oli haukkumanimike seksuaalisesti ”poikkeavalle” naiselle. Lesbo oli myös 1800-luvulle asti suhteellisen harvoin käytetty termi: 1500–1800-luvuilla monikaan ei olisi ymmärtänyt mitä termillä tarkoitetaan.⁴¹ Nykypäivänä sana lesbo ei tarkoita meille samoja asioita, kuin mitä se tarkoitti vaikkapa 1600-luvulla eläneelle. Tiedostan myös, että se, että käytän moderneja termejä, jotka tuovat mukanaan modernit mielikuvat ja oletukset, on ongelmallista puhuttaessa menneisyyden henkilöistä juuri sen takia, että termien merkitykset ja käyttötavat ovat muuttuneet ajan kuluessa. Käsittelemäni naiset eivät välttämättä olisi itse identifioituneet lesboiksi tai homoseksuaaleiksi. Haasteellista on myös se, että menneen ajan ihmisten tunteiden, käyttäytymisen ja suhteiden asettaminen yhden termin, esimerkiksi lesbo-termin, alle tyypistää näiden ihmisten kokemukset. Seksuaalisuus on huomattavasti monimuotoisempaa kuin yksittäinen termi voi ilmaista⁴²: käyttämäni termit esimerkiksi eivät jätä tilaa naisille, jotka mahdollisesti tunsivat biseksuaalisesti, eli kokivat rakkautta ja viehätystä useampaa sukupuolta kohtaan. Valitsemani termit ovat kuitenkin nykyajalla akateemisessa tutkimuksessa käytettäviä ilmaisuja, joten puhuessani yleisesti käsittelemäni aikakauden naisista tulen käyttämään näitä termejä. Viitatessani alkuperäislähteisiin ja niiden sisältöön tulen käyttämään niissä käytettyä kieltä. Olen myös sitä mieltä,

³⁷ Robinson (*TAJOUAS*) 1916, 183.

³⁸ Gibson 1998, 84.

³⁹ Gowing 2006, 125.

⁴⁰ Aldrich 2006, 11

⁴¹ Gowing 2006, 125.

⁴² Aldrich 2006, 12.

että vaikka termit lesbo ja homoseksuaalinen nainen rajoittavat käsittelemieni naisten seksuaaliset halut pelkästään omaan sukupuoleen kohdistuviksi – rajaten ulkopuolelle useampia sukupuolia kohtaan vetoa tunteneet – ne ovat kätevimmit termit ottaen huomioon sen, että käsittelen tutkielmassani juuri toisia naisia jotka olivat suhteessa toisiin naisiin.

3 Lääketieteen näkökulma naisten homoseksuaalisuuteen Yhdysvalloissa

Yhdysvaltalainen homoseksuaalinen alakulttuuri kukoisti 1800-luvun ja 1900-luvun taitteessa. Esimerkiksi New Yorkissa, Chicagossa ja San Franciscossa oli eloisia homoyhteisöjä, joilla oli oma kulttuurinsa ja omat tapansa – he käyttivät yksityistä koodikieltä, tapasivat tietyissä paikoissa ja noudattivat yhteisiä perinteitä.⁴³ Seksuaalisuudesta muodostui näihin aikoihin myös teema, johon lääkärit kokivat tarpeelliseksi ottaa kantaa.⁴⁴ Homoseksuaaliset naiset ilmaantuivat siten myös lääketieteelliseen keskusteluun 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa.⁴⁵

1800–1900-lukujen taitteessa naisen seksuaalisuuden odotettiin olevan hillittyä, asiallista ja aina lisääntymistavoitteista.⁴⁶ Naisille ei siis ollut esimerkiksi sopivaa harjoittaa avioliiton ulkopuolista seksiä tai harrastaa seksiä ilman toivetta raskaudesta. Homoseksuaaliset naiset rikkoivat näitä odotuksia täysin: heidän seksuaaliset suhteensa eivät voineet johtaa raskauteen ja olivat ajan avioliittolakien myötä tuomittuja olemaan aina avioliiton ulkopuolisia. Lesb naiset myös rikkoivat 1800-luvulla vallinneita ajatuksia naisen luontaisesta aseksuaalisuudesta: naisten uskottiin olevan seksuaalisesti passiivisia ja ainoastaan reagoivan miesten intohimoon kokematta sitä suuremmin itse, mutta lesb naiset kykenivät ylläpitämään intohimoa herättäviä seksuaalisia suhteita toisten naisten kanssa.⁴⁷ Ei ole siis ihme, että naisten homoseksuaalisuuden noustessa lääketieteellisen keskustelun aiheeksi lääkärit alkoivat pohtia naisten homoseksuaalisuuden syitä ja oireita. Homoseksuaalisia naisia eivät käsitelleet pelkästään lääkärit, vaan heitä tutkivat muun muassa neurologit, alienistit eli psykiatrit, psykoanalyttikot ja seksologit.⁴⁸

⁴³ Beemyn 2006, 163.

⁴⁴ Martin 1993, 247.

⁴⁵ Gibson 1998, 78.

⁴⁶ Stein 2020, 326–327.

⁴⁷ Chauncey Jr. 1982–1983, 117.

⁴⁸ Gibson 1998, 78.

Seksologia eli ihmisen seksuaalisuuden eri osa-alueita tutkiva oppiala alkoi kehittyä yleisen ihmisen seksuaalisuuteen keskittyvän mielenkiinnon kanssa samaa tahtia. 1800-luvun loppupuolella seksologia keittyi omaksi alakseen.⁴⁹ Ensimmäisiä mittavia tekstejä homoseksuaalisista naisista julkaisi saksalainen Karl Westphal vuonna 1869.⁵⁰ Seksologian varhaisia eksperttejä olivat muun muassa saksalainen Magnus Hirschfeld, itävaltalainen Sigmund Freud, ranskalainen Ambroise Tardieu⁵¹ ja englantilainen Havelock Ellis, joka julkaisi vuonna 1915 merkittävän *Sexual Inversion* -teoksen.⁵² Hirschfeld puolestaan perusti 1919 Berliinissä seksuaalisuuden tutkimukseen keskittyneen instituutin (*Institut für sexualwissenschaft*), joka kuitenkin lakkautettiin kansallissosialistisen puolueen toimesta vuonna 1933 osana natsien laajempia tuhoimia homoseksuaalista väestöä kohtaan.⁵³ Seksologit pohtivat monia seksuaalisuuteen liittyviä teemoja, kuten syitä ihmisen homoseksuaalisuudelle, hoitokeinoja poikkeaville seksuaalisuuksille sekä sitä, millaisia yhteisiä piirteitä homoseksuaaliset omaavat.⁵⁴ Seksologit olivat lääkärin ohella olennaisesti muovaamassa mielikuvia siitä, millainen homoseksuaalinen ihminen on.

Yhdysvaltalaiset mielikuvat homoseksuaalisesta naisesta pohjautuivat seksologien havaintoihin työväenluokan naisista, joiden parissa he havaitsivat ”normaalia” enemmän homoeroottisia suhteita ja läheisiä, romanttisvivahteisia suhteita ystävättärien välillä.⁵⁵ Työväenluokan naisten ohella seksologit tutkivat vankiloissa ja mielisairaaloissa olevia naisia⁵⁶ – mikä viitannee siihen, että seksologit halusivat lähteä etsimään merkkejä kummallisesta ja laittomasta seksuaalisuudesta huono-osaisten ja ”alempiarvoisten” piireistä. Vasta vuosikymmenten kuluessa seksologien huomio alkoi kiinnittyä myös keskiluokkaisiin naisiin – tällöin syynä uskotaan olleen kasvava pelko keskiluokkaisten naisten vapautumista kohtaan.⁵⁷ Seksologian ohella lääkärit paneutuivat keskiluokkaisen naisen muuttuvaan asemaan ja ottivat aseeseen homoseksuaalisuuden ”vaarat” ja lesbon leiman hillitäkseen naisten kasvavaa emansipaatiohalua.⁵⁸ Esimerkiksi naisasialiikkeeseen osallistuvat aktivistit ja suffragetit leimattiin homoseksuaaleiksi: lääkärit vakuuttivat, etteivät ”normaalit” naiset osallistuisi poliittiseen liikkeidintään.⁵⁹ Tulen pohtimaan lyhyesti homoseksuaalisuuden ja naisen muuttuvan aseman yhteyttä

⁴⁹ Stein 2020, 326.

⁵⁰ Fadermann 2012, 88.

⁵¹ Aldrich 2006, 11.

⁵² Beemyn 2006, 163.

⁵³ Cleghorn 2021, 228.

⁵⁴ Aldrich 2006, 11.

⁵⁵ Fadermann 2012, 85.

⁵⁶ Fadermann 2012, 87..

⁵⁷ Fadermann 2012, 85.

⁵⁸ Martin 1993, 251.

⁵⁹ Martin 1993, 250.

myöhemmin luvussa, jossa käsittelen eugeniikan eli rotuhygieniaopin ilmenemistä lähdejournalisani.

Naishomoseksuaaleja on tutkittu lääketieteen parissa homomiehiä vähemmän, muun muassa sen takia, että naisten homoseksuaalisuutta pidettiin harvinaisempana ja siten vähemmän uhkaavana.⁶⁰ Karin A. Martinin näkemyksen mukaan lesbous pysyi näkymättömämpänä yhteiskunnan heteronormatiivisen ja mieskeskeisen asenteen takia.⁶¹ Koska naisten elämä oli vähemmän yleisen huomion kohteena, pystyttiin lesbosuhteet pitämään salassa. Naisten rikkeitä sukupuolensa normeja kohtaan ei myöskään pidetty yhtä vakavina kuin miesten, jotka olivat yhteiskunnan olennaisimpia toimijoita. Homomiehet joutuivat naisia useammin hankaluuksiin seksuaalisuutensa takia, ja heitä alistettiin rangaistuksille, hoidoille ja tutkimuksille huomattavasti enemmän.⁶² *TAJOUAS*-lehdessä otetaan muutamassa artikkelissa ja tekstissä esille homotutkimuksen mieskeskeisyys. Douglas McMurtrie arvelee tekstissään ”Case of Female Inversion” volyymissa 9 (1913), että noin 95% inversiotutkimuksista on kohdistunut homomiehiin.⁶³ Hän toteaa myös, että Yhdysvalloissa ei ole ylipäättään tutkittu seksuaalisuutta ja seksiä kovinkaan paljoa verrattuna esimerkiksi saksalaiseen tutkimukseen; hän toteaa, että osittain tämän tutkimuksen vähäisyyden syynä on tutkijoiden nolostelu ja vastahakoisuus nostaa esille teemoja, joita eräs aikalaiskirjoittaja kuvasi ”ällöttävänä erikoistumisalana” (*filthiest of specialities*).⁶⁴ Tämä kielteinen näkökulma homoseksuaalisuuden tutkimiseen tulee esille volyymissa 12 (1916), jossa päätoimittaja Robinson toteaa seksologian olevan hienostunut opinalla, eikä vain seksuaalisten poikkeavuuksien – hän mainitsee muun muassa nymfomaanit, eläimiinsekaantujat ja tribadit – tutkimusta, joita hän kutsuu seksuaalisuuden ”kuvottaviksi rajailmiöiksi” (*nauseating fringe of sexuality*). Robinson toteaa myös kieltäytyneensä julkaisemasta joitain artikkeleita, joita hän piti liian paheellisina.⁶⁵ Robinsonin huomautus antaa ymmärtää, että on mahdollista, että lehdessä on kieltäytytty julkaisemasta tribadismiini eli naisten väliseen seksuaalisuuteen liittyviä tekstejä juuri sen takia, että (naisten välistä) homoseksuaalisuutta pidettiin häiritsevänä ja liian moraalittomana.

Volyymin 9 (1913) muissa artikkeleissaan McMurtrie luettelee lukuisia eri syitä, jotka ovat johtaneet homonaisten vähemmälle huomiolle jättämiseen. Hän esittää, että naisten homoseksuaalisuuden on hankalampaa havaita, koska fyysinen hellyys ystävättäriä kohtaan on naisille sallittua ja ominaista

⁶⁰ Tamagne 2006, 168

⁶¹ Martin 1993, 249.

⁶² Gibson 1998, 86.

⁶³ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 144.

⁶⁴ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 531–532.

⁶⁵ Robinson (*TAJOUAS*) 1916, 184.

(miestenvälinen samankaltainen fyysinen hellyys ei ollut suvaittua) ja koska naiset eivät tiedä miesten lailla seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista – he eivät siten itsekään välttämättä osaa havaita omaa homoseksuaalisuuttaan.⁶⁶ Hän pohtii myös, että naisten on hankalampi toimia halujensa mukaan, mikä johtaa homonaisten huomaamattomuuteen⁶⁷ – oletettavasti McMurtrie viittaa naisten rajoitettuihin mahdollisuuksiin liikkua ja toimia itsenäisesti. McMurtrie huomioi myös lain vaikutuksen lesbojen mahdollisuuksiin pysytellä piilossa. Hän nostaa esille Saksan tilanteen: 1900-luvun alussa Saksassa miesten väliset homoseksuaaliset toimet olivat laittomia, mutta laissa – joka tunnetaan saksalaisittain nimellä §175 ja englanniksi *Section 175* – ei mainita naisten välistä homoseksuaalisuutta.⁶⁸ Tämän voi tulkita viittaavan siihen, että naisten homoseksuaalisuutta ei pidetty rankaisemisen arvoisena tai liian laajana ongelmana.

Volyymissa 15 (1919) Westermarck toteaa tekstissään ”Homosexuality Among Women”, että inverttinaisia on mitä luultavimmin yhtä paljon kuin miesinverttejäkin – homomiehet vain havaitaan helpommin ja ovat tiukemman moraalisen tarkastelun kohteena.⁶⁹ McMurtrienkin toteaa uskovansa, että homonaisia on yhtä paljon kuin homomiehiä, ja että naisten sosiaaliset tavat ja normit jopa kannustavat naisia hankittuun inversioon.⁷⁰ Viimeinen merkittävä syy, jonka McMurtrie tuo esille tähän teemaan liittyen on se, että inverttinaisia ei tuoda välttämättä erikseen esille yleisesti inversiota käsittelevissä teksteissä; se mikä pätee tutkimuskohteina oleviin inverttimiehiin pätee siten myös inverttinaisiin, eikä sen erikseen mainitsemista koeta tarpeelliseksi.⁷¹ Voidakseni olla varma, että havaintoni kuvaavat mahdollisimman tarkasti aikalaisten ajatuksia homoseksuaalisista naisista, olen korostanut tutkimuksessani kuitenkin artikkeleita ja tekstejä, joissa mainitaan niiden käsittelevän juuri lesbonaisia.

4 Degeneraatioideologia ja Yhdysvaltojen rotuhygieeniset toimet

Eräs termi, johon *TAJOUAS*-lehden teksteissä törmää puhuttaessa homoseksuaalisista ihmisistä, on *degeneroitunut* (*degenerate*). Artikkeleissa, joissa käsitellään yksittäisten homoseksuaalisten naisten tapauksia, saatetaan myös viitata heidän sukuunsa ja todeta, että se oli mahdollisesti taipuvainen

⁶⁶ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 39.

⁶⁷ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 144.

⁶⁸ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 144.

⁶⁹ Westermarck (*TAJOUAS*) 1919, 382.

⁷⁰ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 144.

⁷¹ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 144.

degeneraatioon tai degeneroitunut.⁷² Nämä maininnat viestivät, että vuosina 1912–1920 seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä nojattiin merkittävästi teorioihin degeneraatiosta eli ihmiskunnan rappeutumisesta.

1800-luvun lopulla alkoivat yleistyä teoriat ihmiskunnan kehityksestä, jalostuksesta ja selviytymisestä. nämä teoriat pohjasivat darwinistiseen evoluutiobiologiseen näkemykseen luonnonvalinnasta, jossa vahvat yksilöt selviävät heikkojen yksilöiden kustannuksella.⁷³ Näiden ajatusten pohjalta alkoi kehittyä niin sanottu *rotudarwinismi* eli oletus siitä, että on olemassa erilaisia ja eriarvoisia ihmisrotuja, jotka kamppailevat olemassaolostaan maailmassa toisiaan vastaan.⁷⁴ Rotudarwinismilla oikeutettiin erilaiset toisia rotuja sortavat toimet sekä toisten maiden ja kulttuurien imperialistinen tai kolonialistinen valloittaminen tai hallitseminen.⁷⁵ Ajatusta ihmisten eriarvoisuudesta ei kuitenkaan sovellettu vain rotuun ja etnisyyteen: darwinististen teorioiden pohjalta kehittyi laajempi *eugeniikka-teoria*, joka tunnetaan myös nimityksellä *rotuhygieniateoria*.⁷⁶ ⁷⁷ Lyhyesti kiteytettynä, rotuhygieniassa opittiin, että ihmiskunta on jatkuvassa degeneroitumisen eli rappeutumisen vaarassa epäsoviviksi luokiteltujen yksilöiden lisääntyessä ja siirtäessä ”huonoja”, eläimellisinä pidettyjä geenejään eteenpäin jälkeläisilleen.⁷⁸ Rotuhygienikot ajattelivat, että ihmiskuntaa on suojeltava ja edistettävä sallimalla vain hyvien ja kehittyneiden yksilöiden lisääntyminen.⁷⁹ Vuosisadan alun eugeniikka voidaan jakaa karkeasti kahteen haaraan: positiiviseen ja negatiiviseen eugeniikkaan. Positiivisen eugeniikan tavoitteena oli parantaa ihmislajia ja kehittää sitä entistä voimakkaammaksi ja terveemmäksi, kun taas negatiivinen eugeniikka keskittyi huonojen piirteiden ja geenien eliminoimiseen eri keinoin.⁸⁰

Jotta voitiin tieteellisesti määritellä tietyt ihmisryhmät ja tietynlaiset yksilöt degeneroituneiksi, oli tarpeellista määritellä tieteellisesti myös ihanteellinen, ”normaali” ihminen. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa normaaliksi ihmiseksi, johon kaikkia muita verrattiin, määriteltiin valkoinen, keskiluokkainen, eurooppalainen ihminen.⁸¹ Jos ihminen ei sopinut näihin tieteellisesti todistetun

⁷² McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 40.

⁷³ Gibson 1998, 84.

⁷⁴ Isaksson & Jokisalo 2018, 244.

⁷⁵ Isaksson & Jokisalo 2018, 245.

⁷⁶ Isaksson & Jokisalo 2018, 257.

⁷⁷ Rotuhygienia ei kuitenkaan ollut täysin 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun keksintö. Degeneroitumisen vaarasta oltiin puhuttu jo kauan ennen varsinaisen eugeniikkateorian syntymää; esimerkiksi 1700-luvulla Ranskassa filosofi Jean-Jacques Rousseau puhui rodun puhtaudesta ja tuhoutumisesta (Isaksson & Jokisalo 2018, 258)

⁷⁸ Gibson 1998, 84.

⁷⁹ Isaksson & Jokisalo 2018, 257.

⁸⁰ Mehler 1988, 11.

⁸¹ Fadermann 2012, 86.

normaalin ihmisen raameihin tai jakanut tämän elämäntapaa, hänet luokiteltiin jossain määrin vähempiarvoiseksi tai vialliseksi. Degeneroituneiden ihmisryhmien lista on pitkä. Muun muassa rikolliset, mielisairaat ja mielenterveysongelmista kärsivät, epileptikot, syfilisotilaat⁸², aistivammaiset, taloudellisesti heikossa asemassa olevat, alempien yhteiskuntaluokkien edustajat⁸³, seksityöläiset ja homoseksuaaliset ihmiset⁸⁴ luokiteltiin jossain määrin degeneroituneiksi.

Yhdysvalloissa degeneraation uhkaan suhtauduttiin vakavasti ja sitä vastaan käynnistettiin monia ehkäiseviä toimenpiteitä. Yhdysvallat olikin yksi eugeniikan johtavista maista aina vuoteen 1933 asti.⁸⁵ Kansakunnan rappeutumista pyrittiin ehkäisemään lääketieteellisin keinoin, kannustamalla oikeaoppista syntyvyyttä ja säätelemällä, ketkä saavat mennä naimisiin ja lisääntyä. Lääketieteen alalla kenties merkittävin eugeeninen ”hoitokeino” degeneraatioon oli rappeutuneiden yksilöiden sterilisointi – pakkosterilisaatiosta onkin noussut eräänlainen symboli yhdysvaltalaiselle eugeniikalle.⁸⁶ Yhdysvaltojen laajat sterilisaatiotoimet aloitettiin 1850-luvulla, ja ne jatkuivat aktiivisina monta vuosikymmentä; on arvioitu, että 1960-luvun alkuun mennessä Yhdysvalloissa oli sterilisoitu lain nimissä suunnilleen 63 000 ihmistä.⁸⁷ Pakkosterilisaatiolla pyrittiin hillitsemään degeneroituneiden ihmisten syntyvyyttä ja sen uhreina olivat kaikenlaiset rappeutuneiksi luokitellut ihmiset.

Lääketieteen ekspertit tekivät myös muunlaista tutkimusta ja pohtivat, miten suhtautua degeneroituneiden ihmisten vaivojen ja tautien hoitoon. Jotkut eugeenikot olivat sitä mieltä, että taudit olivat luonnon tapa eliminoida ihmiskunnan heikot yksilöt, eikä degeneroituneiden parantamiseen tarvitsi siten paneutua. Jotkut eugeenikot jopa tukivat ja suorittivat eutanasioita ihmisille, jotka he määrittivät ”elämään sopimattomiksi”.⁸⁸ Yhdysvaltojen *American Breeders Association* -järjestön eugeenisen sterilisaatiokomitean johtaja Blecker van Wagnen jopa ehdotti degeneroituneiden ihmisten laajamittaista eliminoimista.⁸⁹ Homoseksuaalisia ihmisiä pyrittiin kuitenkin parantamaan lukuisin eri keinoin. Sterilisaatio oli yleisin hoitokeino, mutta heitä altistettiin myös erilaisille hormoniterapioille, shokkiterapialle sekä kardiatsoli-lääkellä aiheutetuille kouristuksille.⁹⁰ Ajatus siitä, ettei degeneroituneita tarvinnut parantaa, ei siis ollut kaikkien eugeenisia ajatuksia tukeneiden jakama mielipide. Kansakunnan etnistä puhtautta tuettiin maahanmuuttokielloilla, jotka koskivat tiettyjä kulttuureja ja

⁸² Lombardo 2008, 1.

⁸³ Isaksson & Jokisalo 2018, 260.

⁸⁴ Largent 2008, 3.

⁸⁵ Isaksson & Jokisalo 2018, 261.

⁸⁶ Lombardo 2008, 1.

⁸⁷ Largent 2008, 1.

⁸⁸ Pernick 1997, 1767.

⁸⁹ Isaksson & Jokisalo 2018, 260.

⁹⁰ Largent 2008, 21.

etnisyyksiä.⁹¹ Syntyvyyttä puolestaan kontrolloitiin sterilisoinnin ohella muun muassa avioliittoa koskevilla laeilla⁹², joilla pyrittiin ehkäisemään degeneroituneiden ihmisten avioituminen ”puhtaiden” ihmisten kanssa – tällöin sopivien henkilöiden geeniperimä ei päässyt tahriintumaan. Ihmisiä kannustettiin tekemään geneettisesti puhtaita ja kelpoja vauvoja järjestämällä kilpailuja, joissa palkittiin parhain vauva.⁹³

4.1 Degeneraatio-opin ilmeneminen

Sterilisaatiota tai sterilisoimista ei mainita usein homoseksuaalisia naisia käsittelevissä TAJOUAS-lehden teksteissä, mutta löysin lehdestä yhden maininnan, jossa pohditaan sterilisaation merkitystä homoseksuaalisista ihmisistä yleisesti puhuttaessa. Volyymin 14 (1918) tekstissä ”Homosexuality a natural means of sterilization” kuvaillaan ajatuksia, joita tohtori William A. Whiten esittää teoksessa *The Principles of Mental Hygiene*. Hän toteaa, että homoseksuaalisuus, jota esiintyy ”huonojen” ihmisten joukossa – hän lukee tähän joukkoon myös muun muassa rikolliset, mielisairaat, epileptikot ja ”heikkomielliset” – toimii eräänlaisena luonnollisena sterilisaatiokeinona, koska homoseksuaaliset ihmiset eivät pysty luonnollisesti lisääntymään seksin kautta.⁹⁴ Homoseksuaalisten lisääntymisen esytyminen nähdään positiivisena asiana, koska seksuaalisen inversion uskottiin olevan perinnöllistä ja siten kansakunnalle vaarallista.⁹⁵ Kun otetaan huomioon sterilisaatiolakien ja -toimien yleisyys 1900-luvun alun Yhdysvalloissa, sterilisaatiomainintojen vähäisyys on yllättävää: volyymeissa 11–16⁹⁶ termit *sterilization*, *sterilized* ja *sterilize* esiintyivät vain n. 61 kertaa.

Joidenkin 1900-luvun alussa eläneiden ja kirjoittaneiden seksologien jakama uskomus siitä, että huonon väestön, esimerkiksi homoseksuaalien, tulisi antaa menehtyä tai että degeneroituneiden eliminointi esimerkiksi eutanasioilla ja sairauksien hoitamatta jättämisellä oli hyväksyttävää⁹⁷, tulee esille lehdessä myös harvoin.

⁹¹ Pernick 1997, 1767.

⁹² Isaksson & Jokisalo 2018, 261.

⁹³ Pernick 1997, 1767.s

⁹⁴ Tuntematon 3 (*TAJOUAS*) 1918, 232.

⁹⁵ Fadermann 2012, 87.

⁹⁶ En pystynyt tässäköön laskutoimituksessa ottamaan huomioon volyymeja 8–9.

⁹⁷ Lillian Fadermann kuvailee teoksessaan *Odd Girls and Twilight Lovers: A History of Lesbian Life in Twentieth-Century America*, että homoseksuaalisia (ja muita ihmisryhmiä) vastaan oli kansanmurhaan verrattavissa olevia suunnitelmia, joilla pyrittiin kitkemään seksuaalisesti degeneroituneina pidetyt ihmiset Yhdysvaltojen väestöstä (Fadermann 2012, 87).

Volyymin 12 (1916) Editorial notes -osiossa jossa lehden päätoimittaja kommentoi ja jakaa ajatuksiin, lehden päätoimittaja William J. Robinson⁹⁸ toteaa, että hänen mielestään seksologian alan tulisi keskittyä enemmän ”normaalien” ihmisten hyvinvointiin sen sijaan, että tutkimuksen kohteiksi nostetaan degeneroituneet ja pervot, kuten sadistit, masokistit, nymfomaanit ja homoseksuaaliset. Hän toteaa, ettei degeneroituneesta väestöstä tarvitse välittää niin paljon, koska heitä on vain niin pieni määrä väestöstä. Tämän lisäksi Robinson, nojaten aikansa eugeenisiin arvoihin ja ajatuksiin, toteaa, että seksuaalisesti degeneroituneiden olisi parasta lakata lisääntymästä, jotta he eivät siirtäisi huonoja geenejään eteenpäin. Hän ehdottaa myös: ”The best thing for such people would be to take a dose of HCN. That’s what I did advice one to do, quite frankly.” Ehdottaessaan, että seksuaalisesti poikkeavien ihmisten tulisi ottaa myrkkyä, hän mainitsee spesifisti sadistit ja eläimiinsekaantujat.⁹⁹ On kuitenkin mielestäni varteenotettavaa päätellä, että Robinson, joka tekstinsä alussa rinnasti homoseksuaaliset muun muassa sadisteihin, laski homoseksuaaliset mukaan mainitessaan ”nuo ihmiset” (*such people*) puhuessaan myrkyn käytöstä.

Robinsonin tekstistä on havaittavissa merkkejä siitä, etteivät kaikki seksologian alan ekspertit olleet samaa mieltä seksuaalisiin poikkeavuuksiin ja degeneraatioon liittyvissä asioissa. Robinson ilmaisee tekstissään paheksuvansa sitä, miten hänen kollegansa keskittyvät terveiden, normaalien ihmisten tutkimisen sijasta seksuaalisesti poikkeavien yksilöiden tutkimiseen. Hän käyttää tekstissään arvottavia termejä puhuessaan erilaisista ihmisistä: kuvatessaan seksuaalisesti poikkeavia ihmisiä, kuten homoseksuaaleja, hän käyttää termiä ”pervo” ja puhuessaan enemmistöväestöstä, hän käyttää termiä ”normaalit miehet ja naiset” (*Normal men and women*). Nsällä sanavalinnoilla hän tukee ajatusta siitä, että muun muassa homoseksuaaliset ovat epänormaaleja ja siten viallisia, verrattuna normaaliin heteroseksuaaliseen väestöön. Ruth Wodak on korostanut kriittisestä diskurssianalyysistä kirjoittaessaan ”me ja he” -ajattelua, jossa pyritään luomaan eroa normaaleina pidettyjen ihmisten ja jollain tavoin outojen tai ”väärien” ihmisten välille. Wodak on painottanut muun muassa sanavalintojen ja niiden sävyjen merkitystä mielikuvien luomisessa ja kahtiajaon ylläpidossa.¹⁰⁰ Kutsumalla homoseksuaaleja pervoiksi, ja siirtymällä sitten kuvailemaan heteroseksuaaleja normaaleina, Robinson korostaa mielikuvia homoista ja lesboista vääränlaisina ja viallisina ihmisinä.

⁹⁸ Editorial notes -osiossa ei mainita suoraan kirjoittajan olevan lehden etusivulla ilmoitettu päätoimittaja William J. Robinson, mutta on oletettavaa, että tekstit ovat hänen kirjoittamiaan.

⁹⁹ Robinson (*TAJOUAS*) 1916, 183.

¹⁰⁰ Reissigl & Wodak 2015, 12.

Volyymissa 15, joka julkaistiin vuonna 1919, on kuitenkin teksti, jossa kuvaillaan tohtori P. Naecken ajatuksia homoseksuaalisuuden ja degeneraation yhteyksistä. Hänen raportoidaan pohtineen, onko oikein, että seksuaaliset invertit luokitellaan degeneroituneiksi, koska heitä pystyy vain harvoin erottamaan muiden ihmisten joukosta – hän ei ole löytänyt heidän joukostaan mitään yleisiä, erityisiä merkkejä degeneraatiosta, jotka paljastaisivat heidät.¹⁰¹ Tämä teksti on vain lyhyt kuvaus Naecken ajatuksista, mutta se tuo ilmi seksologien olleen eri mieltä homoseksuaalisuuden asemasta degeneroituneiden ihmisryhmien luettelossa. Maininta myös kuvastaa, kuinka degeneroituneiden ihmisryhmien oletettiin olevan jotenkin näkyvästi rappeutuneita tai ”viallisia”.

Kolmas merkittävä teksti, joka ilmaisee seksologian alan jakautuvuutta, on McMurtrien artikkeli ”Some Observations on the Psychology of Sexual Inversion in Women”, joka julkaistiin vuonna 1913 volyymissa 9. Artikkelissaan McMurtrie kuvailee ensimmäistä tieteellisesti tutkittua inverttinaista, jonka kuvaillaan olleen nuori ja maskuliininen nainen, jolla ei ollut kiinnostusta miesten seuraa kohtaan. McMurtrie toteaa naista tutkineen Westphalin olleen ensimmäinen, joka ehdotti, ettei seksuaalinen inversio olisi merkki degeneroitumisesta vaan synnynnäinen piirre ihmisessä.¹⁰² McMurtrie tukee tätä näkemystä mainitessaan samaisessa artikkelissaan: ”It should be borne in mind that sexual inversion does not carry with it implication of deficient character”.¹⁰³

Kuvatessaan erilaisia urallaan kohtaamiaan ja tutkimiaan homoseksuaalisia naisia McMurtrie kiinnittää silti huomiota naisten taustoihin, perheisiin ja mahdollisiin merkkeihin degeneraatiosta. 1900-luvun alussa oli hyvin yleistä, että homoseksuaalisuutta tutkivat lääkärit ja ekspertit koettivat etsiä potilaidensa taustoista ja perheestä merkkejä degeneraatiosta.¹⁰⁴ Hän kuvaa erästä 22-vuotiasta prostituoitua, jolla oli homoseksuaalisia taipumuksia, todeten, että naisen äidin suku oli terve mutta isän suku oli erityisen paheellinen (*dissipated*) ja mahdollisesti siten taipuvainen degeneraatioon.¹⁰⁵ Koska degeneraation uskottiin olevan perinnöllistä, oli naisen isän suvun rappeutuminen merkki siitä, että nainen itsekin oli rappeutunut tai ainakin rappeutumisen vaarassa. Kuvatessaan 48-vuotiaan, naisten kanssa seurustelleen ja eläneen naisen tapausta McMurtrie toteaa kahden tämän kolmesta veljestä olleen paheellisia ja arvottomia.¹⁰⁶ Jokaisen kuvatun naisen sukua ei mainita, mistä voi päätellä, ettei McMurtrie pitänyt huonoa, rappeutunutta sukua välttämättömänä osana naisten homoseksuaalisuutta.

¹⁰¹ Tuntematon 5 (*TAJOUAS*) 1919, 489.

¹⁰² McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 39.

¹⁰³ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 147.

¹⁰⁴ Gibson 1998, 85.

¹⁰⁵ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 40.

¹⁰⁶ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 42.

Hän mainitsee jopa erään naisen, jolla oli erinomainen suku ja perimä.¹⁰⁷ Degeneraation suhde homoseksuaalisuuteen ei siis ollut yksinkertainen ja kaikille seksologeille selvä asia.

Volyymien 14 (1918) tekstissä kuvataan tohtori T. Griswold Comstockin artikkelia, joka julkaistiin 1892. Comstock kirjoittaa nuoresta naisesta, joka oli raivon puuskassa tappanut rakastettunsa, jonka kanssa häntä oli estetty solmimasta avioliiton kaltaista lupausta olla ja elää yhdessä. Murhan suorittaneen naisen epävakaus ja henkiset ongelmat todettiin naisen äidin – joka kärsi mielenterveysongelmista ja oli viettänyt aikaa mielisairaalassa – syyksi. Murhannut nainen todettiin seksuaaliseksi pervoksi, jolla oli äitinsä terveydentilasta johtuen taipumus erinäisiin mielenvikaisuuksiin ja herkkyyksiin. Murhanneen naisen tapaus ilmentää sitä, kuinka mielenterveysongelmien – joita pidettiin degeneroitumisen merkkeinä – uskottiin olevan periytyviä ja mahdollistavan mielenterveysongelmaisen äidin lapsen rappeutumisen muillakin tavoin, esimerkiksi seksuaaliselta suuntautumiseltaan.¹⁰⁸ Tekstissä käytetään myös, kuten Robinsonin teksteissä, arvottavaa kieltä, jolla pyritään luomaan eroa seksuaalisesti poikkeavien ja normaalina pidetyn väestön välille: murhan suorittaneen naisen ja tämän rakastetun suhdetta kuvataan esimerkiksi pervoutena (*sexual perversion*) ja epäluonnollisena kiintymyksenä (*unnatural affection*).¹⁰⁹

Comstockin ajatuksia kuvannut teksti ei ole ainut, joka liittyy homoseksuaalisuuden naisissa rikollisuuteen; myös Douglas McMurtrie mainitsee naisinverttien olevan taipuvaisia väkivaltaisuuksiin, jopa murhiin, heidän suhteidensa epäonnistuessa.¹¹⁰ McMurtrien ja Comstockin ajatukset heijastavat osa 1900-luvun alun laajaa tapaa yhdistää lesbonaiset mielenvikaisuuteen ja ”heikkomielisyyteen”, joka ilmeni muun muassa rikollisena käyttäytymisenä.¹¹¹ Lesbonaisia yhdistettiin rikollisten ohella myös muihin ihmisryhmiin, joiden uskottiin ilmentävän ihmisen alempiarvoisuutta ja rappeutumista: lesbonaisia uskottiin olevan erityisesti vähävaraisten ihmisten sekä ei-valkoihoisten yhdysvaltalaisen parissa.¹¹² 1900-luvulla vallinneet rasistiset ja ennakkoluuloiset uskomukset muista etnisyyksistä kiertoutuivat siihen, miten naisten homoseksuaalisuutta ymmärrettiin. Wodak korostaa, että kriittisessä diskurssianalyyseissa on olennaista tutkia millaisia piirteitä asioihin, ihmisiin tai ryhmiin liitetään, tai millaisia asioita niistä puhuttaessa korostetaan.¹¹³ Havaitsemalla, millaisia ilmiöitä esimerkiksi

¹⁰⁷ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 44.

¹⁰⁸ Tuntematon 4 (*TAJOUAS*) 1918, 39.

¹⁰⁹ Tuntematon 4 (*TAJOUAS*) 1918, 38.

¹¹⁰ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 149.

¹¹¹ Gibson 1998, 85.

¹¹² Gibson 1998, 86.

¹¹³ Reisigl & Wodak 2015, 12.

marginalisoituihin ihmisryhmiin liitetään – tutkimukseni kontekstissa esimerkiksi rikollisuuden linkki lesbouteen – voidaan havaita, millaisia mielikuvia halutaan rakentaa, toisintaa ja levittää.

4.2 Naisten emansipaation yhdistäminen homouteen

Lopuksi haluan tuoda esille mielenkiintoisen huomaamani ilmiön teksteissä, joissa kirjoitetaan aikakauden ”uusista naisista”, jotka olivat aikaisempaa vapautuneempia ja kunnianhimoisempia. 1900-luvun alku oli murrosten aikaa naisten elämässä ja asemassa. Ensimmäinen maailmansota oli luonut tilanteen, jossa naisten täytyi ottaa haltuunsa aikaisemmin vain miesten aiemmin hoitamat ammatit ja työt, koska miehet olivat taistelemassa; naiset alkoivat työskennellä muun muassa ambulansseissa, pankeissa, tehtaissa ja seppinä.¹¹⁴ Tämä herätti moraalista paheksuntaa ja pelkoa, koska naisten siirtyminen työelämään merkitsi vanhojen sukupuoliroolien murtumista.¹¹⁵ 1900-luvun alussa myös naisten aktivismi ja poliittinen liikehdintä oli voimakasta. Yhdysvaltojen merkittävimmällä naisasiajärjestöllä – National American Woman Suffrage Association – oli vuoteen 1917 mennessä jo kaksi miljoonaa jäsentä.¹¹⁶ Naisen asema oli muuttumassa ja kehittymässä, ja sitä vastustettiin ja epäiltiin. Tämä epäily näkyy myös *TAJOUAS*-lehdessä ja sen näkemyksissä ”uusista naisista”.

Emansipoituneisiin naisiin liitetään usein *TAJOUAS*-journalin artikkeleissa usein samoja sanavalintoja ja piirteitä kuin homoseksuaalisiin naisiin. William Lee Howard kuvailee tekstissään ”The New Woman – A True Degenerate” (1920) emansipoituneita naisia maskuliinisina olentoina, jotka ovat hylänneet naisen velvollisuudet; he käyvät klubeilla ja vaativat miesten vapauksia (esimerkiksi oikeutta opiskeluun) sen sijaan, että hoitaisivat lapsiaan. Howard myös toteaa, että degeneroituneet, ”uudet” naiset saavat lapsia, jotka kehittyvät paheellisiksi, esimerkiksi pervoiksi.¹¹⁷ Weininger¹¹⁸ puolestaan toteaa vuonna 1918 julkaistussa tekstissään ”The Masculine Element in Emancipated Women”, että kaikki emansipoitumista vaativat naiset ovat osittain maskuliinisia. Hän toteaa jopa: ”It is only the male element in emancipated women that craves emancipation”.¹¹⁹ Lesbojen uskottiin yleisesti olevan maskuliinisia naisia, jotka käyttäytyivät miehisesti. Teorisoitiin jopa, että heillä on miehiset aivot naisen ruumiissa. Vapautumista haluavat naiset yhdistettiin siis perinteisiin narratiiveihin, joilla määriteltiin lesbonaisia. Tämä ei ollut sattumaa: molemmat ryhmät rikkoivat aikansa

¹¹⁴ Cawood & McKinnon 2001, 62.

¹¹⁵ Cawood & McKinnon 2001, 65.

¹¹⁶ Patterson 2008, 6.

¹¹⁷ Howard (*TAJOUAS*) 1920, 210.

¹¹⁸ Kirjoittajan etunimi ei ole tiedossa.

¹¹⁹ Weininger (*TAJOUAS*) 1918, 240.

heteronormatiivisia ihanteita. Vapautuneiden naisten yhdistäminen lääketieteellisissä julkaisuissa lesbonaisiin oli aikalaisten eräänlainen keino pelotella ihmisiä sillä, mitä naisille voi tapahtua, jos heidän sallittiin osallistua miehisinä pidettyihin aktiviteetteihin, kuten opiskeluun. Tällä uhkakuvalla naisten kunnianhimoa pystyttiin hillitsemään, koska nainen, joka pyrki korottamaan asemaansa tai vaikkapa hakeutumaan johonkin ammattiin, pystyttiin torjumaan luokittelemalla hänet invertiksi.¹²⁰

Lesboroolilla uhkaaminen auttoi siis aikalaismiehiä ylläpitämään perinteistä heteronormatiivista ja naisia alistavaa yhteiskuntajärjestelmää. Lääkärien näkemysten takana oli kasvava pelko naisen poliittisesta ja seksuaalisesta vapautumisesta¹²¹: lesbouden uskottiin jopa suoraan johtavan poliittiseen aktivismiin ja suffragettitoimintaan.¹²² Naisten kunnianhimojen hillinnässä hyödynnettiin myös sitä, että monia historian merkittäviä naisneroja, kuten kreikkalaista runoilijataria Sapfoa ja Egyptin hallitsijaa Kleopatraa on pidetty seksuaalisesti degeneroituneina – luokittelemassa historialliset, vahvat naisvaikuttajat paheellisiksi ja rappeutuneiksi pystyttiin voimistamaan ajatusta siitä, että älykkäässä ja vaikutusvaltaisessa naisessa on jotain vaarallista ja väärää.¹²³

5 Homoseksuaalisten naisten oletettu maskuliinisuus

Naisten homoseksuaalisuuden noustessa lääketieteen eksperttien ja muiden ihmisten seksuaalisuutta käsittelevien tutkijoiden keskustelun ja tarkastelun kohteeksi yhdistettiin siihen välittömästi ajatus homonaisen maskuliinisuudesta.¹²⁴ Naisen inversion syvyyttä jopa määriteltiin tämän maskuliinisuuden perusteella – ”todellisten” tai ”äärimmäisten” inverttien uskottiin olevan erityisen maskuliinisia.”¹²⁵ 1900-luvun alussa inversion ymmärrettiin olevan laaja ilmiö, johon liittyi paljon muutakin kuin vain ihmisen kiinnostus omaa sukupuolta kohtaan. Kaikenlaisia sukupuolisia poikkeavuuksia, esimerkiksi omalle sukupuolelle epätyypillistä käyttäytymistä, transvestismia¹²⁶ ja transsukupuolisuutta¹²⁷ pidettiin osana yhtä isoa vyyhtiä, jota kutsuttiin seksuaaliseksi inversioksi.¹²⁸ Inversion uskottiin ilmentävän psyykkistä hermafroditismia: inverttinaisen uskottiin omaavan miehiset aivot ja

¹²⁰ Gibson 1998, 87.

¹²¹ Martin 1993, 251.

¹²² Martin 1993, 248.

¹²³ Gibson 1998, 87.

¹²⁴ Fadermann 2012, 88.

¹²⁵ Gibson 1998, 81.

¹²⁶ Transvestismillä tarkoitetaan ihmisen halua/tarvetta eläytyä toiseen sukupuoleen. Transvestiitti voi esimerkiksi pyrkiä ilmentämään haluaan ehostautumalla ja pukeutumalla toiselle sukupuolelle ominaisesti.

¹²⁷ Transsukupuolisuus viittaa tilanteeseen, jossa henkilö kokee vakaasti ja syvällisesti, ettei hänen sukupuolinen identiteettinsä sovi yhteen hänen biologisen sukupuolensa ja kehonsa kanssa.

¹²⁸ Stein 2020, 328.

inverttimiehen naiselliset aivot.¹²⁹ Homoseksuaalinen, inversiosta kärsivä yksilö käyttäytyi siis sukupuolelleen epätyypillisesti, koska hän omasi vastakkaiselle sukupuolelle kuuluvat aivot. Volyymissa 13 (1917) julkaistussa tekstissä ”Inverted Sexual Attraction” nimeltä mainitsematon kirjoittaja kuvaa inverttien olevan puoliksi miehiä ja puoliksi naisia (*half-man, half-woman*).¹³⁰ Näkemykset siitä, millaiset sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät asiat viittaavat ihmisen inversioon, perustuivat perinteisiin heteronormatiivisiin käsityksiin seksistä ja sukupuolesta.¹³¹

Ensimmäisessä alaluvussa perehdyn lesbonaisten maskuliiniseen ulkonäköön ja käyttäytymiseen, ja toisessa alaluvussa pohdin sekä lapsuuden vaikutusta naisen seksuaalisuuteen että lesbonaisten oletettuja seksuaalisia rooleja ja haluja. Kuten aikaisemmassa, degeneraatiota käsittelevässä luvussa 4, on tämänkin luvun esimerkkien ja lainausten kautta havaittavissa, kuinka kirjoittajat ylläpitivät Wodakin painottamaa ”me ja he” -asetelmaa kirjoittaessaan homoseksuaalisista naisista: journalissa kuvatut naiset toimivat sukupuolelleen epäsopivasti esimerkiksi pukeutumalla vääränlaisiin vaatteisiin ja ottamalla seksissä miehelle kuuluvan roolin.

5.1 Maskuliininen ulkonäkö ja käyttäytyminen

TAJOUAS-lehden artikkeleissa näkyy, kuinka maskuliinisia piirteitä etsittiin niin naisten käyttäytymisestä elämän eri aloilla kuin heidän fyysisestä ulkomuodostaankin. Kattavin katsaus maskuliinisuuden ja naisten homoseksuaalisuuden oletettuun linkkiin löytyy journalin volyyymistä 9 (1913), jossa McMurtrie kuvailee lukuisia tietämiään naisinverttitapauksia. Hän kuvaa naisten elämäntarinoita, parisuhteita, käytöstapoja ja ulkoista olemusta. Oletus maskuliinisuudesta mainitaan kuitenkin myös monissa muissa teksteissä ja artikkeleissa.¹³²

Homoseksuaalisten naisten oletettiin yleisesti haluavan vaikuttaa miehiltä. McMurtrie mainitsee useiden käsittelemiensä lesbonaisten pukeutuneen maskuliinisesti – he käyttivät esimerkiksi miesten kenkiä, hattuja ja pukuja.¹³³ Myös kravatin, kauluksien ja saappaiden käyttöä pidettiin epäilyttävänä naiselle.¹³⁴ Comstockin tekstiä esittelevässä artikkelissa mainitaan lesbonaisen halunneen pukeutua sulhaseksi kahden naisen välisessä, yksityisessä avioliittoseremoniassa.¹³⁵ Lesbonaisten uskottiin

¹²⁹ Gibson 1998, 83.

¹³⁰ Tuntematon 2 (*TAJOUAS*) 1917, 566.

¹³¹ Stein 2020, 328.

¹³² Ks. esim. *TAJOUAS* vol. 14 (1918), p. 38–39; vol. 16 (1920), p. 210–211 ja vol. 8 (1912), 440–441.

¹³³ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 41.

¹³⁴ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 146.

¹³⁵ Tuntematon 4 (*TAJOUAS*) 1918, 39.

aktiivisesti välttävän erilaisia tyypillisiä naisellisia vaatteita ja koristuksia, kuten röyhelöitä, mekkoja¹³⁶ ja korsetteja.¹³⁷ Homoseksuaalisten naisten vaatetus rikkoi aikalaisnormeja rajusti, ja tätä rikkomusta pidettiin merkinä paheellisuudesta. Lesbonaisille tyypillisenä pidettiin myös itsensä ehos- tamista miehettäksi: naiset saattoivat esimerkiksi leikata hiuksensa lyhyiksi.¹³⁸

Homonaisten kasvonpiirteissä ja kehonrakenteessa uskottiin myös löytyvän merkkejä, jotka voivat erottaa ja paljastaa lesbon tavallisesta naisesta. Weininger toteaa volyymissa 14 (1918), että naisen seksuaalista suuntautumista voi yrittää havaita tämän ulkoisten piirteiden kautta: jos naiselta puuttu- vat feminiinisen kehon kurvit, jos hän liikkuu miehettästi eikä naisellisen sulavasti tai jos hänellä on maskuliiniset kasvot, esimerkiksi iso leuka, voi hän mahdollisesti olla invertti.¹³⁹ Myös maskulii- nisen, ulkonevan kurkunpään ajateltiin olevan mahdollinen merkki inversiosta.¹⁴⁰ Myös artikkelissa ”Kleptomania and Homosexuality in a Young Woman” volyymissa 16 (1920) tohtori H.W. Wrightin ajatuksia kuvaava nimeämätön kirjoittaja toteaa maskuliinisen ulkomuodon olevan olennainen piirre homoseksuaalisille naisille.¹⁴¹ McMurtrie nostaa esille myös erään käsittelemänsä naisen kuukautiset, todeten niiden olleen aina kevyet¹⁴² – tämä viittaa siihen, että hän lukee kevyet kuukautiset merkkiksi epänaissellisuudesta. Homonaisten sukuelimiin kohdistettiin myös yleisesti huomiota. Jos naisen hä- pyhuulet olivat esimerkiksi tavallista litteämmät tai pienemmät, pidettiin sitä helposti merkinä in- versiosta¹⁴³ sen sijaan, että olisi ajateltu naisten kehojen ja elimien olevan yksilöllisiä.

Jos naisten käyttäytyminen ja tavat rikkoivat naiselle sopivia rajoja, luokiteltiin heidät helposti inver- teiksi. McMurtrie toteaa tapauskertomuksissaan naisten polttaneen tupakkaa ja juoneen miesten lailla, käyttäneen miesten nimiä ja tehneen miesten töitä, esimerkiksi puu- ja maataloustöitä.¹⁴⁴ Hän koros- taa myös toisessa artikkelissaan – jossa hän pohtii yleisesti homoseksuaalisuuden merkkejä – poltta- mista, juomista sekä puutöiden kaltaisten miehettäiden harrasteiden merkitystä homonaisille.¹⁴⁵ Yleistä halua tehdä töitä ja toimia miesten rinnalla erinäisissä työtehtävissä pidettiin myös inversion merkinä: tohtori Wrightin ajatuksia esittelevä teksti toteaa kunnianhimoisen uran tavoittelun olevan homonaiselle tyypillistä,¹⁴⁶ ja McMurtrie korostaa erityisesti itsenäisen, freelancer-tyyppisen työn

¹³⁶ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 146.

¹³⁷ Chauncey Jr. 1982–1983, 120.

¹³⁸ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 44.

¹³⁹ Weininger (*TAJOUAS*) 1918, 240

¹⁴⁰ Gibson 1998, 81.

¹⁴¹ Tuntematon 6 (*TAJOUAS*) 1920, 211.

¹⁴² McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 44.

¹⁴³ Stein 2020, 328.

¹⁴⁴ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 42–43.

¹⁴⁵ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 147.

¹⁴⁶ Tuntematon 6 (*TAJOUAS*) 1920, 211.

olevan mahdollinen merkki inversiosta.¹⁴⁷ Vilkas äly nähtiin miehille varattuna piirteenä.¹⁴⁸ Naisille sopivien ja perinteisten aktiviteettien ja harrasteiden välttelyä katsottiin karsaasti, koska tällöin nainen astui sopimattomalle alueelle ja rikkoi sukupuolelleen asetettuja rajoja,¹⁴⁹ mikä horjutti yhteiskunnan yleisiä pelisääntöjä.

5.2 Lapsuuden merkitys ja seksuaaliset toimintamallit

Lesbonaisten lapsuudesta lähdettiin myös usein etsimään merkkejä heidän seksuaalisuudestaan. McMurtrie toteaa tapauskuvauksissaan joidenkin naisten olleen lapsina viljejä¹⁵⁰ ja osallistuneen veljiensä rinnalla poikien leikkeihin.¹⁵¹ Wrightin hoitamassa tapauksessa mainitaan erikseen inverttinaisen olleen lapsena poikamainen ja erityisen läheinen isänsä kanssa.¹⁵² Seksuaalisen suuntautumisen uskottiin näkyvän jo lapsuudessa lapsen luonteessa ja harrastuksissa, jopa tämän suhteessa vanhempiin. McMurtrie kuitenkin korostaa, ettei naisen ”poikamainen” lapsuus välttämättä ole kiistämätön oire inversiosta.¹⁵³ Inversio voi olla myös myöhemmällä iällä syttynyttä, ”hankittua” tai ”opittua” inversiota, joka alkaa, kun nainen tulee toisen naisen viettelemäksi¹⁵⁴ tai ajautuu tilanteeseen, jossa hänen ympärillään on vain toisia naisia (esimerkiksi tyttökoulut tai sotatilanne, jossa miehet ovat rintamalla ja naiset kotona).¹⁵⁵

Artikkeleissa keskitytään jonkin verran lesbonaisten seksisuhteisiin ja niihin liittyviin rooleihin ja akteihin. Olennaisimpana nousee esille ajatus, että inverttinaiset haluavat ottaa seksuaalisissa suhteissaan miehisen, dominoivan ja aktiivisen roolin. Kahden lesbonaisen suhteessa toisen osapuolen oletetaan ottavan aina selkeästi miehisen roolin, jopa alistavan kumppaninsa pakolla naiselle tyypilliseen vastaanottavaan rooliin. McMurtrie toteaa: ”The most decided inverts will be found to assume the male attitude toward practically all of their companions”.¹⁵⁶ Inverttinaisen harjoittamaa miehen roolia seksissä kuvataan myös volyymin 9 (1913) tekstissä ”A Question of Sex” jossa tiivistetään Hirschfeldin ja Burchardin tekstiä vuodelta 1911.¹⁵⁷

¹⁴⁷ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 147

¹⁴⁸ Gibson 1998, 84.

¹⁴⁹ Gibson 1998, 81.

¹⁵⁰ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 40

¹⁵¹ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 42.

¹⁵² Tuntematon 6 (*TAJOUAS*) 1920, 211.

¹⁵³ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 149.

¹⁵⁴ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 152.

¹⁵⁵ Tuntematon 5 (*TAJOUAS*) 1919, 489.

¹⁵⁶ McMurtrie (*TAJOUAS*) 1913, 152.

¹⁵⁷ Tuntematon 1 (*TAJOUAS*) 1913, 45.

Keskustelu seksuaalisista rooleista nostaa esille myös merkittävän dilemman: lesbonaisten oletetaan olevan maskuliinisia ja siten haluavan olla seksissä ”miehen osassa”, mutta tämä tarkoittaa, että heidän kumppaninsa, toinen lesbonainen, on feminiinisessä roolissa. Tämä ristiriita selitettiin esimerkiksi sillä, että feminiiniset lesbot olivat joutuneet maskuliinisten lesbojen viettelyn uhreiksi ja olivat siis vähemmän paatuneita lesboja.¹⁵⁸ Maskuliinisuus ei siis ollut täysin välttämätöntä lesbonaiselle, mutta sitä pidettiin hyvin yleisenä – feminiiniset lesbot olivat harvinaisia tapauksia. Homoseksuaalisille naisille pidettiin myös tyypillisenä olla välinpitämättömiä miehiä kohtaan¹⁵⁹ ja kokea seksuaaliset suhteet miesten kanssa hyvin epämiellyttäväksi.¹⁶⁰ Jos homonaiset kuitenkin hakeutuivat suhteisiin miesten kanssa, uskottiin heidän olevan viehtyneitä feminiinisiin miehiin, jotka olivat esimerkiksi parrattomia ja epätyyppillisen muodokkaita.¹⁶¹ Homoseksuaalisten naisten uskottiin haluavan miehiä jotka voivat olla heille naisia – kumppaneita, jotka he voivat ”omistaa” kuten miesten ajateltiin omistavan naisen.¹⁶²

6 Päätäntö

Lääketiede oli olennaisesti muun muassa seksologian rinnalla rakentamassa 1900-luvun alussa miehekkyyttä, millaista on oikeaoppinen seksuaalisuus. Homoseksuaaliset ihmiset luokiteltiin paheelliseksi ja heidän epänormaaliksi koetulle seksuaaliselle käyttäytymiselleen pyrittiin etsimään syitä ja oireita. *TAJOUAS*-lehdessä yhdeksi merkittäväksi syyksi naisten homoseksuaalisuudelle asetettiin degeneraatio. Homoseksuaalisten naisten uskottiin olevan geneeltään heikkoja eli rappeutuneita. Lesbonaisten oletettu rappeutuminen oli myös sidoksissa muihin degeneroituneina pidettyihin ihmisryhmiin: pitkään esimerkiksi oletettiin, että lesboja on enemmän alaluokan edustajissa, joita pidettiin keski- ja yläluokkiin kuuluvia huonompina heidän heikomman varallisuustasonsa takia. Journalin artikkeleissa pohdittiin usein esimerkiksi naisten taustoja ja etsittiin merkkejä heidän sukunsa rappeutumisesta, joka selittäisi heidän epänormaalisen seksuaalisen käyttäytymisensä.

Yhdeksi olennaiseksi oireeksi määriteltiin naisen maskuliininen pukeutuminen, käyttäytyminen ja fyysinen ulkomuoto. Journalin artikkeleissa painotetaan, kuinka lesbonaiset käyttäytyivät miehen

¹⁵⁸ Stein 2020, 328.

¹⁵⁹ Tuntematton 6 (*TAJOUAS*) 1920, 211.

¹⁶⁰ McMurtre (*TAJOUAS*) 1913, 42 & McMurtre (*TAJOUAS*) 1913, 534.

¹⁶¹ Editors & Obernof (*TAJOUAS*) 1912, 441.

¹⁶² Chauncey Jr. 1982–1983, 122.

tavoin – esimerkiksi polttivat ja joivat enemmän kuin oli naisille sopivaa – ja kuinka he pukeutuivat miehisiin asusteisiin. Kirjoittajat korostavat myös lesbonaisten epänormaaleista seksuaalista roolia. Lesbujen odotetaan haluavan toimia seksissä miehisessä, dominoivassa osassa. Tämä kuitenkin viestii ristiriidoista, koska jos toinen lesbonainen on dominoiva, on toisen naisen oltava passiivisessa roolissa. Journalin teksteissä ilmenee, millaisia ongelmakohtia homoseksuaalisten naisten tutkimuksessa kohdattiin. Samanlaisia ristiriitoja tuli myös ilmi naisten degeneraatiota tutkiessa: jotkut kirjoittajat korostavat rappeutumista, kun taas osa pohtii, ettei degeneraation ja inversion suhde ollut niin yksinkertainen. Maskuliinisuus yhdistettiin myös aikakauden emansipaatiohakuisiin naisiin, esimerkiksi aktivisteihin, ja monia naisasialiikkeen naisia epäiltiin invertteiksi. Lesboutta käytettiin eräänlaisena uhkakuvana, jolla pyrittiin hillitsemään naisia ja heidän kunnianhimoaan.

Lesboista esille nostetut piirteet ja ilmiöt, joita heistä puhuttaessa korostettiin, ylläpitivät jaottelua tavallisiin ja epänormaaleihin ihmisiin. Wodakin kehittämään kriittinen diskurssianalyysi -teoriaan nojaten pyrin tuomaan esille erilaisia tapoja, joilla journalien kirjoittajat ylläpitivät – ja satunnaisesti purkivat – perinteistä ”me ja he” -asetelmaa. *TAJOUAS* oli lääketieteen ja seksologian eksperttien journali; sen kirjoittajien ammattilaisuus antaa sen sisällölle legitimitettä ja tukee ajatusta lehden esittämien väitteiden ja teorioiden todenmukaisuudesta. Volyymien teksteissä – yhtä kirjettä lukuun ottamatta – äänessä ovat myös tutkijat ja ekspertit, joten lehdessä valta-asema määritellä, kuvailla ja tutkia ei ole homoseksuaalisilla ihmisillä vaan heitä tutkineilla.

Lesbonaisia voisi tutkia useista eri näkökulmista kohdejournaliani tarkastelemalla. Päädyin keskittymään kandidaatintutkielmassani degeneraation ilmenemiseen teksteissä sekä siihen, kuinka maskuliinisuus yhdistetään homoseksuaalisiin naisiin. Journalin artikkelien kautta voisi tulevaisuudessa tai laajemmassa tutkielmassa keskittyä muun muassa siihen, kuinka homoseksuaalisuus naisissa yhdistetään rikollisuuteen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen, kuinka naisten välinen seksi liitetään erinäisiin fetisseihin ja muihin outoina pidettyihin seksuaalisiin akteihin, ja kuinka journalin kirjoittajat käsittelevät lesbujen historiaa ja menneisyyden merkittäviä, invertteinä pidettyjä naisia. Journalia aineistoa käyttäen voisi tutkia homoseksuaalisuutta laajemminkin: naisten lisäksi voisi tutkia myös homoseksuaalisia miehiä sekä sitä, millaisina mies- ja naishomoseksuaalien suhteet nähtiin. *TAJOUAS*-journalin voisi myös ottaa mukaan laajempaan tutkimukseen lääketieteellisten julkaisujen suhtautumisesta lesbouteen ja/tai homoseksuaalisuuteen yleisesti – journalin sisältöä voisi esimerkiksi vertailla toisten lääketieteellisten lehtien kirjoituksiin.

Lähdeluettelo

Alkuperäislähteet

Toim. Robinson, William J. (1912): *The American Journal of Urology*. Vol. 8. New York: The Urologic Publishing Association.

Editors & Oberndorf, C. P. (1912): *Masks of Homosexuality*. *The American Journal of Urology*, Vol. 8, 440–441.

Toim. Robinson, William J. (1913): *The American Journal of Urology*. Vol. 9. New York: The Urologic Publishing Association.

McMurtrie, Douglas (1913): *Some Observations on the Psychology of Sexual Inversion in Women*. *The American Journal of Urology*, Vol. 9, 38–45.

McMurtrie, Douglas (1913): *Principles of Homosexuality in the Female*. *The American Journal of Urology*, Vol. 9, 144–153.

McMurtrie, Douglas (1913): *Notes on the Psychology of Sex*. *The American Journal of Urology*, Vol. 9, 531–538.

Tuntematon 1 (1913): *A Question of Sex*. *The American Journal of Urology*, Vol. 9, 45.

Toim. Robinson, William J. (1916): *The American Journal of Urology and Sexology*. Vol. 12. New York: The Urologic Publishing Association.

Robinson, William J. (1916): *Normal vs. Abnormal Sexuality*. *The American Journal of Urology and Sexology*, Vol. 12, 183.

Robinson, William J. (1916): *Sexology vs. Obscenity*. *The American Journal of Urology and Sexology*, Vol. 12, 184.

Toim. Robinson, William J. (1917): *The American Journal of Urology and Sexology*. Vol. 13. New York: The Urologic Publishing Association.

Tuntematon 2 (1917): *Inverted Sexual Attraction*. *The American Journal of Urology and Sexology*. Vol. 13, 566.

Toim. Robinson, William J. (1918): *The American Journal of Urology and Sexology*. Vol. 14. New York: The Urologic Publishing Association.

Tuntematon 3 (1918): *Homosexuality a Natural Means of Sterilization. The American Journal of Urology and Sexology*. Vol. 14, 232.

Tuntematon 4 (1918): *Homicide by a Female Homosexual. The American Journal of Urology and Sexology*. Vol. 14, 38–39.

Weininger (1918): *The Masculine Element in Emancipated Women. The American Journal of Urology and Sexology*, Vol. 14, 240.

Toim. Robinson, William J. (1919): *The American Journal of Urology and Sexology*. Vol. 15. New York: The Urologic Publishing Association.

Homo (1919): *A Plea From an Invert. The American Journal of Urology and Sexology*, Vol. 15, 336.

Tuntematon 5 (1919): *True and Pseudo-Homosexuality. The American Journal of Urology and Sexology*, Vol. 15, 489.

Westermarck (1919): *Homosexuality Among Women. The American Journal of Urology and Sexology*, Vol. 15, 382.

Toim. Robinson, William J. (1920): *The American Journal of Urology and Sexology*. Vol. 16. New York: The Urologic Publishing Association.

Howard, William Lee (1920): *The "New Woman" – A "True Degenerate". The American Journal of Urology and Sexology*, Vol. 16, 210.

Tuntematon 6 (1920): *Kleptomania and Homosexuality in a Young Woman. The American Journal of Urology and Sexology*, Vol. 16, 210–211.

Tutkimuskirjallisuus

Aldrich, Robert (2006): *Rakkaus samaan sukupuoleen: Homoseksuaalisuuden historia*. Suom. Veli-Pekka Ketola (alkup. *Gay Life and Culture: A World History*, 2006). Helsinki: Multikustannus.

Aldrich, Robert (2006): *Homojen ja lesbojen historia*. Teoksessa Robert Aldrich (toim.) *Rakkaus samaan sukupuoleen: Homoseksuaalisuuden historia*, 7–27. Suom. Veli-Pekka Ketola (alkup. *Gay Life and Culture: A World History*, 2006). Helsinki: Multikustannus.

Beemyn, Brett Genny (2006): *Amerikka: siirtomaa-ajasta 1900-luvulle*. Teoksessa Robert Aldrich (toim.) *Rakkaus samaan sukupuoleen: Homoseksuaalisuuden historia*, 145–165. Suom. Veli-Pekka Ketola (alkup. *Gay Life and Culture: A World History*, 2006). Helsinki: Multikustannus.

Cawood, Ian J. & McKinnon-Bell, David (2001): *The First World War*. London: Routledge.

Chauncey Jr., George (1982–1983): *From Sexual Inversion to Homosexuality: Medicine and the Changing Conceptualization Of Female Deviance. Salmagundi*, Fall 1982–Winter 1983 (58/59), 114–146.

- Cleghorn, Elinor (2021): *Sairas ja viallinen: Naiset lääketieteen historiassa*. Suom. Veli-Pekka Ketola. (alkup. *Unwell Women: A Journey Through Medicine and Myth in a Man-Made World*, 2021). Helsinki: Bazar.
- Cooper, Karyn & White, Robert E. (2012): *Qualitative Research in the Post-Modern Era: Context of Qualitative Research*. New York: Springer.
- Fadermann, Lillian (2012, alkup. 1991): *Odd girls and Twilight Lovers: A History of Lesbian Life in Twentieth-Century America*. New York, Columbia University Press.
- Gibson, Margaret (1998): *The Masculine Degenerate: American Doctors' Portrayals of Lesbian Intellect, 1880–1949*. *Journal of Women's History*, Vol. 9 (4), 78–103.
- Grenier, Robin S. & Merriam, Sharon B. (2019): *Qualitative Research in Practice: Examples for Discussion and Analysis*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Isaksson, Pekka & Jokisalo, Jouko (2018, alkup. 1998): *Kallonmittaajia ja skinejä – Rasismin aatehistoriaa*. Helsinki: Rosebud.
- Juutistenaho, Julius (2016): ”SUOMEN KANSA KUOLEE SUKUPUUTTOON, KUN MIEHET OVAT KESKENÄÄN.”: Seksuaalivähemmistöjä käsittelevät lehtikirjoitukset homoseksuaalisuuden dekriminointiprosessin aikana vuosina 1970–1971 sekä sairausluokituksen poistamisen yhteydessä vuosina 1979–1981. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [Pro Gradu -tutkielma]
- Largent, Mark A. (2008): *Breeding Contempt: The History of Coerced Sterilization in the United States*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press.
- Lombardo, Paul (2011): *Introduction – Looking Back at Eugenics*. Teoksessa Paul Lombardo (toim.) *A Century of Eugenics in America: From the Indiana Experiment to the Human Genome Era*. (1–8). Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.
- Martin, Karin A. (1993): *Medical Opinion on Homosexuality, 1900–1950*. *Gender and Society*, Vol. 7 (2), 246–260.
- Mehler, Barry Alan (1988): *A History of The American Eugenics Society, 1921–1940*. Urbana, Illinois: University of Illinois. [Väitöskirja]
- Murphy, Kevin P., Ruiz, Jason & Serlin, David (2020) *The Routledge History of American Sexuality*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Patterson, Martha H. (2008): *The American New Woman Revisited: A Reader 1894–1930*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press
- Peiss, Kathy & Simmons, Christina (toim.) (1989): *Passion and Power: Sexuality in History (Critical Perspectives on the Past)*. Philadelphia: Temple University Press.
- Pernick, Martin S. (1997): *Public Health Then and Now: Eugenics and Public Health in American History*. *American Journal of Public Health*, Vol. 87 (11), 1767–1772.

- Reisigl, Martin & Wodak, Ruth (2015): *The Discourse-Historical Approach (DHA)*. Teoksessa Karen Tracy & Todd Sandel (toim.) *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*, 87–121
- Ruiz, Sandra. (2020): *Performance*. Teoksessa Kevin P. Murphy, Jason Ruiz & David Serlin (toim.) *The Routledge History of American Sexuality* (243–250). New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Sauranen, Inga (2020): *Vedä käteen, Asser Stenbäck – Ei-toivotun seksuaalisuuden psykiatrissa määrittelyä sodanjälkeisessä Suomessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [Kandidaatintutkielma]
- Stein, Melissa N. (2020): *Science*. Teoksessa Kevin P. Murphy, Jason Ruiz & David Serlin (toim.) *The Routledge History of American Sexuality* (326–336). New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Stålström, Olli (1997): *Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu*. Kuopio: Kuopion yliopisto. [Väitöskirja]
- Tamagne, Florence (2006): *Homoseksuaalinen aika, 1870–1940*. Teoksessa Robert Aldrich (toim.) *Rakkaus samaan sukupuoleen: Homoseksuaalisuuden historia, 167–195*. Suom. Veli-Pekka Ketola (alkup. *Gay Life and Culture: A World History*, 2006). Helsinki: Multikustannus.
- Vicinus, Martha (2012): *The History of Lesbian History*. *Feminist Studies*, Vol. 38 (3), 566–596.
- Wodak, Ruth & Meyer, Michael (2015): *Critical discourse studies: history, agenda, theory and methodology*. Teoksessa Ruth Wodak & Michael Meyer (toim.) *Methods of Critical Discourse Studies*, 1–22. London: Sage.